

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Departament Pomocy Społecznej
Zastępca Dyrektora
Bogumiła Dertkowska

DPS-I.052.235.2024
Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Szanowny Panie,
odpowiadając na pismo z dnia 10 czerwca 2024 r. w sprawie zasad ustalania odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej, uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

Na wstępie należy zaznaczyć, że Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie może dokonywać oceny działań podejmowanych przez ośrodki, nie posiada bowiem akt konkretnej sprawy ani nie ma do tego uprawnień. W przypadku wydania decyzji administracyjnej ustalającej wysokość odpłatności stronie służy prawo odwołania do samorządowego kolegium odwoławczego, a w dalszej kolejności skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Ponadto w kontekście podnoszonych przez Pana wątpliwości wyjaśniam, że Ministerstwo nie ma uprawnień do zobowiązania ośrodka pomocy społecznej do podjęcia konkretnych działań w rozpatrywanych przez nie sprawach indywidualnych obywateli, czy też dokonywania oceny prowadzonego przez nie postępowania administracyjnego.

Organem sprawującym nadzór nad wykonywaniem zadań z zakresu pomocy społecznej przez gminy jest wojewoda. Wojewoda ma uprawnienia do przeprowadzenia kontroli w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej jakimi są ośrodki pomocy społecznej.

W związku z powyższym pogląd wyrażony w niniejszym piśmie nie jest wiążący dla organów prowadzących postępowania administracyjne.

Zasady odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej reguluje art. 61 - art. 64b ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, z późn. zm.). Obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:

- 1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,
- 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi,
- 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej

– przy czym osoby i gmina określone w pkt 2 i 3 nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność.

W przypadku ponoszenia odpłatności za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej przez osoby określone w art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej, wysokość ponoszona przez nich odpłatności ustalana jest w umowie zawartej z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej. Zasadność zawarcia umowy oraz jej treść należy oceniać z uwzględnieniem sytuacji materialnej i życiowej osób, z którymi umowa jest zawierana (analizie podlega wysokość dochodów, ale również możliwości osoby zobowiązanej). Zawarcie umowy powinno być więc poprzedzone rozeznaniem sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej tych osób. Wysokość odpłatności określonej w umowie powinna być ustalona w drodze negocjacji pomiędzy osobą zobowiązaną a ośrodkiem pomocy społecznej.

Dopiero w przypadku odmowy podpisania umowy przez osobę zobowiązaną ośrodek pomocy społecznej wydaje decyzję administracyjną w sprawie określenia wysokości odpłatności od członka rodziny.

Ponadto wyjaśniam, że tzw. umowa alimentacyjna wskazana w art. 103 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, służy dobrowolnemu określeniu wysokości pomocy dla osoby występującej o przyznanie świadczenia.

Odnosząc się do kwestii, czy dla osób mieszkających i przebywających poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, dla których została ustalona odpłatność za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej, w drodze umowy bądź decyzji administracyjnej, można zastosować art. 64 ustawy o pomocy społecznej wyjaśniam, że ww. przepis nie zawiera wyłączenia w odniesieniu do osób wnoszących opłatę lub obowiązanych do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej, które to osoby przebywają za granicą. Jeżeli osoba zobowiązana do odpłatności posiada miejsce zamieszkania za granicą, prowadząc postępowanie administracyjne należy zastosować przepisy ustawy z dnia 5 czerwca 2015 r. – Prawo konsularne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1329). Zgodnie z art. 26 ww. ustawy na wniosek organu administracji publicznej w RP, sądu lub prokuratora konsul RP m.in. doręcza pisma i inne dokumenty, przesłuchuje strony, uczestników postępowania, świadków i podejrzanych.

Do ustalenia wysokości dochodów uzyskiwanych za granicą stosuje się art. 8 ust. 13 ustawy o pomocy społecznej zgodnie z którym w przypadku uzyskiwania dochodu w walucie obcej, wysokość tego dochodu ustala się według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego z dnia wydania decyzji administracyjnej w sprawie świadczenia z pomocy społecznej.

Ustawa o pomocy społecznej nie odnosi się do kwoty wynagrodzeń ani świadczeń socjalnych w innych krajach. Należy jednak zwrócić uwagę, że ośrodek pomocy społecznej może, podpisując umowę o której mowa w art. 103 ust. 2, wziąć pod uwagę poziom życia osoby zobowiązanej za granicą, w przepisie tym jest mowa nie tylko o przesłance dochodu ale także przesłance możliwości osoby zobowiązanej. Niemniej jednak warto zwrócić uwagę na fakt, że w krajach gdzie wynagrodzenia, a także koszty życia są wyższe, wyższe są też z reguły koszty pobytu w placówkach opieki całodobowej.

Jeżeli ustalenie odpłatności w trybie wskazanym powyżej nie jest możliwe, to należy zauważyć, że kierownik ośrodka pomocy społecznej może wytaczać na rzecz obywateli powództwa o roszczenia alimentacyjne na podstawie art. 110 ust. 5 omawianej ustawy. W postępowaniu przed sądem stosuje się odpowiednio przepisy o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym.

W orzecznictwie sądów administracyjnych wskazuje się, że fakt przebywania przez osobę zobowiązaną na stałe poza granicami Polski w żaden sposób nie uzasadnia odstąpienia przez organ od realizacji dyspozycji z art. 61 ust. 2 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej,

nakazującej mu ustalenie wysokości dochodu zobowiązanego, obliczenie właściwego kryterium dochodowego i w konsekwencji ustalenie obciążającej go opłaty w wysokości odpowiadającej jego rzeczywistej sytuacji dochodowej (vide: wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku z dnia 12 marca 2018 r. sygn. akt II SA/Bk 904/17, Legalis).

Zgodnie z art. 64 ustawy o pomocy społecznej osoby wnoszące opłatę lub obowiązane do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej można zwolnić z tej opłaty częściowo lub całkowicie, na ich wniosek, w szczególności jeżeli:

- 1) wnoszą opłatę za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia lub innej placówce;
- 2) występują uzasadnione okoliczności, zwłaszcza długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych;
- 3) małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia;
- 4) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko;
- 5) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty lub jej rodzic przebywała w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, na podstawie orzeczenia sądu o ograniczeniu władzy rodzicielskiej osobie kierowanej do domu pomocy społecznej lub mieszkańcowi domu;
- 6) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty przedstawi wyrok sądu oddalający powództwo o alimenty na rzecz osoby kierowanej do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu;
- 7) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty wykaże, w szczególności na podstawie dokumentów dołączonych do wniosku, rażące naruszenie przez osobę kierowaną do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu obowiązku alimentacyjnego lub innych obowiązków rodzinnych względem osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty.

Osobę obowiązaną do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej zwalnia się całkowicie z tej opłaty, na jej wniosek, pod warunkiem że przedstawi prawomocne orzeczenie sądu o pozbawieniu tego mieszkańca władzy rodzicielskiej nad tą osobą i oświadczy, że władza rodzicielska nie została przywrócona lub prawomocne orzeczenie sądu o skazaniu tego mieszkańca za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego popełnione na szkodę osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty, jej zstępnego, małoletniego lub pełnoletniego nieporadnego ze względu na wiek, stan psychiczny lub fizyczny rodzeństwa lub jej rodzica, chyba że skazanie uległo zatarciu. Zwolnienia te obejmują zstępnych osoby zwolnionej z opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej.

Wskazany w ustawie katalog jest katalogiem otwartym przesłanek, które mogą stanowić podstawę możliwości uzyskania zwolnienia z odpłatności. W związku z tym, organ może zwolnić osobę z odpłatności także w innych, niewymienionych w tym przepisie sytuacjach. Należy jednocześnie podkreślić, że sytuacja każdej osoby jest inna dlatego też organ podejmuje decyzję o ewentualnym zwolnieniu, po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego, a więc po ustaleniu sytuacji życiowej osoby zobowiązanej do odpłatności.

Należy zauważyć, że zwolnienie z odpłatności, przysługujące na podstawie art. 64 ma charakter fakultatywny, co oznacza, że gmina orzeka o zwolnieniu w ramach tzw. uznania

administracyjnego. „Organ nie jest zatem ustawowo zobowiązany do przyznania ulgi, lecz dokonuje oceny tych okoliczności, mając na względzie nie tylko słuszny interes strony wnioskującej o zwolnienie, lecz także interes społeczny. Uznaniowy charakter decyzji oznacza swobodę jej podjęcia, ale w ramach ustawy o pomocy społecznej nie oznacza, że decyzja taka nie podlega kontroli instancyjnej. Każda decyzja zwalniająca z opłaty lub odmawiająca przyznania takiej ulgi powinna więc zawierać uzasadnienie, w którym organ odniesie się do wszystkich powoływanych przez stronę okoliczności w sposób wyczerpujący, pozwalający prześledzić tok rozumowania organu i poznać kryteria podjęcia danej decyzji” (R. Frąckowiak, Ustawa o pomocy społecznej. Komentarz, Warszawa 2019).

Ponadto wyjaśniam, że ustawa z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 66) dokonała dwóch zmian w przesłankach zwolnienia z odpłatności (w art. 64 i art. 64a). W art. 64 dodano nową przesłankę (pkt 7) mogącą wyłączyć obowiązek ponoszenia opłaty za pobyt pensjonariusza w domu pomocy społecznej, tj. sytuację, w której osoba obowiązana do wnoszenia opłaty wykaże rażąco naruszenie przez osobę kierowaną do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu obowiązku alimentacyjnego lub innych obowiązków rodzinnych względem osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty, np. obowiązku opieki, wychowania, utrzymania, dbałości o rozwój. Nowy przepis, z racji usytuowania w art. 64, nie wprowadza obligatoryjnego zwolnienia lecz fakultatywne, zgodnie z tym, co wskazano powyżej.

Z wyrazami szacunku
Bogumiła Dertkowska
Zastępca Dyrektora
Departamentu Pomocy Społecznej
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/

Klauzula informacyjna dotycząca przetwarzania danych osobowych

Zgodnie z art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE poniżej przekazuję następujące informacje:

Tożsamość administratora i dane kontaktowe

Administratorem Pani/Pana danych osobowych przetwarzanych w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej mający siedzibę w Warszawie (00-513), ul. Nowogrodzka 1/3/5.

Z administratorem danych można kontaktować się poprzez adres email: info@mrips.gov.pl, lub pisemnie na adres siedziby administratora.

Dane kontaktowe inspektora ochrony danych osobowych

W sprawach dotyczących przetwarzania danych osobowych prosimy o kontakt z Inspektorem Ochrony Danych drogą elektroniczną – adres email: iodo@mrips.gov.pl lub pisemnie na adres: ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa.

Cele przetwarzania i podstawa prawna przetwarzania

Przetwarzanie Pani/Pana danych osobowych jest niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze – w zakresie niezbędnym do prowadzonego postępowania administracyjnego.

Podstawą przetwarzania Pani/Pana danych osobowych jest art. 6 ust. 1 lit. c Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE.